

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder. — Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Medewerkers: Dr F. A. den Boeft, Helpman; Dr E. T. v. d. Born, Amersfoort; Drs R. H. Bremmer, Zwolle; Dr J. van Bruggen, Assen; Drs D. J. Buwalda, Kampen; Prof. P. Deddens, Kampen; Dr L. Doekes, Hilversum; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr J. Francke, Rotterdam; P. Groen, Rotterdam; Prof. B. Holwerda, Kampen; K. v. Huizen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr B. Jongeling, Apeldoorn; Dr H. Knoop, Rotterdam; Dr J. Meester, Amsterdam; Mr Dr J. Meulink, Enschede; Drs H. M. Mulder, Kampen; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Dr H. J. Schilder, Utrecht; Dr J. Smelik, Groningen; Dr H. Smilde, Groningen; Dr J. P. v. d. Stoel, Grootegast; D. Stroo, Bussum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa., U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Dr G. Visé, Kampen; Dr C. Vonk, Schiedam; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen; voor medewerkers: rechtstreeks aan hen of aan de administratie.

Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V., Goes. Tel. 2424 — Postrek. Nummer 406040 ten name van „DE REFORMATIE“, GOES.

Abonn.: f 4.— per halfj., buitenl. f 10.— per jaar; losse nummers 20 cent, alles bij vooruitbetaling. Advertentiën: 20 cent per m.m.

INHOUD: Hoofdartikel: De orde der Kerk. — Kerkelijk leven: Klachten Dr G. C. Berkouwer, - Hoof. Ridderbos over Ursinus, - Psalmen, - Uit welken hoek de wind

waait. — Lit. en kunst: Van mensch en dier. — Aan een jongeren tijdgenoot: Nogmaals: Gods lankmoedigheid. — Kerknieuws.

frontatie met Schrift en Belijdenis.

DE ORDE DER KERK

HOOFDARTIKEL

In een vrij omvangrijk werk van ruim 350 blz. heeft Dr F. L. Bos onder bovenstaanden titel kerkelijke besluiten, vanaf den eersten tijd der reformatie in de zestiende eeuw tot op heden, verzameld, en ze gerangschikt onder de respectieve artikelen der K.O. Daartoe is hij „bij wijs van spreken, de gedrukte synodale acten uit vier eeuwen van gereformeerd kerkelijk leven doorgekropen“, een tijdroovend werk, maar waardoor hij hen, die de K.O. in haar historische toepassing willen bestudeeren, in niet geringe mate aan zich heeft verplicht. Hier is overzichtelijk bijeengebracht veel materiaal, dat anders moest verzameld worden, om nu maar één werk te noemen, uit de negen deelen van Reitsma en Van Veen met de negen registers, die de acta bevatten van de provinciale en particuliere synoden der 16e en het begin der 17e eeuw. Tot op zekere hoogte is het boek van Dr Bos een waardevolle aanvulling van 't „Kerkelijk Handboekje“, uitgegeven door P. Biesterveld en Dr H. H. Kuyper, waarin afgedrukt zijn de artikelen van Wezel en de bepalingen van de nationale synoden tot en met Dordrecht 1618/19. Had nu Dr Bos, op 't voetspoor van deze voorgangers, zich alleen maar bepaald tot vermelding van de kerkelijke besluiten zonder meer, dan had deze beoordeeling kunnen eindigen met een warme aanbeveling, en hulde-betuiging aan ijver en vlijt van den auteur. Vooral, indien hij het door hem gebezigde, weinig opvallende attentie-sein (mits „in vrijheid gebruikt“) had vervangen door een sterker sprekend waarschuwingsbord, op de manier zooals genoemd „Kerkelijk Handboekje“ dit doet, dat nog maar voornamelijk de oude kerkenordeningen bevat, dus bepalingen „bijna alle afkomstig uit den bloeitijd onzer kerken, toen de Gereformeerde beginselen nog diep werden gevoeld“ — maar niettemin van alle „slaafsch navoring“ ernstig afmaant: „zonder keur elk dezer bepalingen voor onze dagen over te nemen, zou reeds om de veranderde omstandigheden niet gaan en bovendien een miskennen zijn van de leiding des H. Geestes, die de kerk steeds verder in de waarheid leidt. Onze vaders kerk zouden dit ook niet gewenscht hebben, omdat zij in hun kerkelijk leven niet vrij waren, en aan de Overheid menige concessie hebben moeten doen, die zeker niet uit hun beginselen voortvloeide, maar veeleer lijnrecht daartegen streed“. Dat wil dus zeggen: vanwege: a. doorwerkende verslapping van beginsel-besef; b. de verandering van omstandigheden; c. de voortgaande leiding des Geestes; d. de vroegere onvrijheid der kerken tengevolge van Overheids-inmenging, is oppassen de boodschap!

In dit verband is bezwaar te maken tegen den vorm, waarin dit boek is gegoten. Het is geworden een soort handboek voor practisch gebruik, een „toelichting“ naast de bestaande. Alleen voert het de pretentie van volstrekte objectiviteit. De schrijver verzekert, tot tweemaal toe, dat hij „niets nieuws en eigens te zeggen heeft“. Dat hij „niet de aandacht vraagt voor wat hij er van denkt“. Hij heeft alleen maar „de verzamelde besluiten gerubriceerd en ter wille van de goede orde in een eenvoudig raam gezet“.

Dit is echter slechts ten deele het geval, want het aandeel dat de schrijver zelf heeft in het bepalen van

den „geest van de gereformeerde orde der kerk“ is veel grooter dan het Woord Vooraf zou doen vermoeden. Veel grooter ook dan de titel aangeeft, die spreekt over de orde der kerk, toegelicht met kerkelijke besluiten uit vier eeuwen. De subjectieve inslag is hier een belangrijke, wijl zelfs leiding-gevende factor.

Immers, de schrijver deed uit de besluiten een keuze, 't Zou vanzelf een onbegonnen werk zijn, alle kerkelijke besluiten van de laatste vier eeuwen, voor zoover voorhanden, te willen bijeenvoegen in een verzamelwerk. Maar wie er zich in verdiept bemerkt al heel spoedig, hoe sterk die bepalingen uiteenloopen, en hoe de gereformeerde vlag vaak hoogst bedenkelijke lading dekte. Om die beide redenen is keuze geboden en gewettigd. Doch juist in die keuze speelt het inzicht van den „verzamelaar“ een zeer belangrijke rol. Het eene besluit acht hij aannemelijk, het andere niet. En al wie het aan tijd of aan de middelen ter controle ontbreekt, stelt zich daardoor afhankelijk van het oordeel van den auteur.

Daar komt bij, dat Dr Bos over sommige besluiten zijn eigen oordeel geeft (of dat oordeel al of niet juist is, daarover loopt het hier niet). Een bepaalde uitdrukking in de K.O. is bedenkelijk (bl. 31), een zeker besluit onwettig (bl. 71) of rigoreus (bl. 75) of onjuist (bl. 112, 126, 162) of gaat te ver (bl. 151) of is ongewensacht (bl. 313) of er wordt een onhoudbare exegese gegeven (bl. 199) of een besluit geeft te veel vrijheid (bl. 217). De schrijver heeft een eigen voor-slag inzake hand-oplegging (bl. 32), eveneens inzake de procedure, te volgen bij aanneming van een beroep door een dienstdoenden predikant (bl. 49, 50), hij geeft een eigen regeling voor de verkiezing van meerdere ambtsdragers (bl. 90, 91) en houdt een betoog, dat art. 80 niet slechts uitwerking, maar ook uitbreiding geeft van art. 79 K.O. (bl. 302). Alles goed en wel. Maar hier domineert de toelichting van den auteur over de toelichting door kerkelijke besluiten.

Dit komt wel voor ieder duidelijk aan 't licht als de schrijver behandelt de artikelen der K.O., die vooral de laatste jaren in 't centrum van de aandacht stonden. Dr Bos acht blijkens de door hem opgenomen besluiten tweërlei synoden gereformeerd: die van de vrijgemaakte en die van de gebonden kerken. Maar deze tweërlei synoden hebben op vitale punten tegenstrijdige beslissingen genomen, en geven telkens van zeer uiteenlopende opvatting blijk. En als dan ook de gereformeerde synoden, zelfs in de decennia vóór 1942 over dezelfde kwesties lang niet altijd eenstemmig oordeelen — wat is dan „de gereformeerde orde der kerk“? Wijst de schrijver ons dan den weg, ons voorgeschreven of aangewezen door de norm, waaraan alle besluiten van menschen onderworpen zijn? Hier raken wij aan het hoofdbezwaar tegen dit boek: op kerkelijke besluiten kan het gereformeerde kerkrecht niet gefundeerd worden, en evenmin kan het daaruit zonder meer gekend worden. De kerkelijke besluiten in hun onderlinge differentiatie en tegenspraak, roepen om con-

frontatie met Schrift en Belijdenis.

Telkens krijgen wij te maken met het persoonlijk inzicht van den schrijver, die overigens in het door hem aangebrachte „raam“ soms retoucheert, een enkele maal ook weglaat of coupeert.

Op bl. 120 herhaalt Dr Bos zijn (indertijd door mij en anderen bestreden) opvatting, dat men zich, ook hangende een verzoek om herziening of een ingesteld hooger beroep, vooralsnog naar een met meerderheid van stemmen genomen wettig besluit van een vergadering behoort te schikken (zich daaraan te conformeren) tenzij die kerkelijke vergadering zelf ter wille van het heil der kerk besluit, de uitvoering daarvan voorloopig op te schorten. Dat is dus, met andere woorden, het besluit der gebonden kerken Utrecht 1946. Tot staving voegt Dr Bos hier nog aan toe een besluit van Veere 1610 en Groningen 1617. (Doch vlak hier tegenover (bl. 125) rapport Leewarden 1920).

Dat wordt dus zoo: stel, de synode neemt een besluit, waarbij ontkend of aangerand wordt de waarachtige Godheid of menscheit van Jezus Christus. Iemand maakt aanstonds bezwaar en vraagt herziening. Maar die revisie zou pas kunnen komen op de volgende synode, zeg na drie jaar, en al dien tijd zou de bezwaarde broeder zich moeten conformeren. Hij zou, ware hij predikant, zich moeten onthouden van alle publieke verweer tegen het onschriftuurlijk besluit en drie jaar lang (gesteld dat de synode dijn tot inkeer kwam) den menschen meer gehoorzaam moeten zijn dan Gode.

Dr Bos vervolgt: „De bezwaarde partij heeft tot taak, om de betrokken kerkelijke vergadering of eventuele beroepsinstanties met bewijzen te overtuigen. (Waar haalt Dr Bos dat overtuigen vandaan? Staat niet in de K.O., art. 31). Geschiedt dit serieus, dan heeft zij — zolang de kerkelijke weg niet ten einde toe bewandeld is — er recht op, in haar overtuiging zooveel mogelijk te worden ontzien. Anderzijds mag zij geenszins haar meening aan een niet overtuigde kerkelijke gemeenschap als wet opleggen, en niet-uitvoering van het besluit eischen. De liefde zal de beste interim-oplossing moeten zoeken“.

Wat nu recht in 's Heeren kerk is, was het vroeger ook. Dus hadden Luther en Calvijn en Hendrik de Cock en zooveel anderen niet mogen eischen de niet-uitvoering van de zondige besluiten van concilia en synoden. Want zij mochten hun meening aan een niet overtuigde kerkelijke gemeenschap niet als wet opleggen. Hier wordt dus in feite de „kerkelijke gemeenschap“, haar inzicht en wil, de hoogste norm. De liefde, zegt Dr Bos, had de beste interim-oplossing moeten zoeken. Maar de waarheid en het recht Gods? Die buiten geding laten? En waar blijft hier de liefde tot God? Is liefde tusschen menschen onderling ooit meer dan een enkele straal uit de liefde tot Hem? En moet de liefde tot Hem en Zijn Woord zegevierend, of moet een kerkelijke vergadering het hoogste en laatste woord hebben?

In den grond der zaak acht Dr Bos toch weer dat boven de kerkeraden staat de synode. O zeker, niet onbepaald. Hij wil haar gezag beperken tot naar de K.O. genomen besluiten, en spreekt niet van een rechtstreeksch, maar van 'n verleend gezag. De kerkeraden hebben, zegt hij, de uitoefening van een deel van hun bevoegdheden overgedragen aan de meerdere vergaderingen. De vraag is: waar is zulks te vinden in de Hellige Schrift? Of in de Belijdenis? Of in de K.O.? De H. Schrift weet alleen van ambtsdragers-gezag, en de meerdere vergaderingen zijn geen samenkomsten van eenige ambtsdragers ('t laatste wordt